

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 2, 2018. Issue 2.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher

Center for Geopolitical Studies

Publishing this issue of MJSS was supported by the
Ministry of Science of Montenegro

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem 782.

MJSS
MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 2, 2017. Issue 2. Podgorica December 2018.

Editor in Chief: Adnan Prekić

Editors: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA..

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL-Central and Eastern European Online; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA-Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index.

Proofreading and lecture: Danijela Milićević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Niksic, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file – Podgorica

Circulation: 200 copies

CONTENTS:

HUMAN BEHAVIOUR IN THE TERRITORY AFFECTED BY WAR CONFLICT:
THEORETICAL-METODOLOGICAL NOTES AND EXAMPLES OF WAR AND
POST WAR LIFE COURSES

Ana UHER.....109

THREE PORTRETS PRINCE DANILO PETROVIC NJEKOŠ: THE RULER,
WARRIOR, LEGISLATOR

Sasa BRAJOVIC.....123

THE GREAT POWERS AND REFORMS IN MACEDONIA IN 1908

Nada TOMOVIC.....145

HOUSES OF THE YUGOSLAV NATIONAL ARMY-CULTURAL CENTERS OF
THE ARMED FORCES OF THE SOCIALIST REPUBLIC OF MONTENEGRO

Slavica STAMATOVIC VUCKOVIC.....159

MONTENEGRO AND REGIONAL INITIATIVES

Sasa KNEZEVIC.....185

REVIEWS:.....195

SCIENTIFIC CONFERENCE: MONTENEGRIN 1918 - CONTEMPORARY
PERCEPTION AND REINTERPRETATION, NIKSIC, 19 NOVEMBER, 2018

Milan SCEKIC.....197

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sledećim naučnim bazama: CEOL-Central and Eastern European Online; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA-Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index.

Lektura i korektura: Danijela Milićević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file – Podgorica

Tiraž: 200 primjeraka

SADRŽAJ:

UTICAJ RATNIH SUKOBA NA PONAŠANJE LJUDI NA ODREĐENOJ
TERITORIJI: TEORIJSKO-METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA I PRIMJERI
RATNIH I POSTRATNIH TRAUMA

Ana UHER.....109

TRI PORTRETA KNJAZA DANILA I PETROVIĆA NJEGOŠA: NACIONALNI
VLADAR, VOJSKOVOĐA I ZAKONODAVAC

Saša BRAJOVIĆ.....123

VELIKE SILE I REFORME U MAKEDONIJI 1908. GODINE

Nada TOMOVIĆ.....145

DOMOVI J.N.A. – KULTURNI CENTRI ORUŽANIH SNAGA SOCIJALISTIČKE
CRNE GORE

Slavica STAMATOVIĆ VUČKOVIĆ.....159

CRNA GORA I REGIONALNE INICIJATIVE

Saša KNEŽEVIĆ.....185

PRIKAZI:.....195

OSVRT SA NAUČNE KONFERENCIJE: CRNOGORSKA 1918. – SAVREMENA
PERCEPCIJA I REINTERPRETACIJA, NIKŠIĆ, 19. NOVEMBAR 2018. GODINE

Milan ŠČEKIĆ.....197

Review

NAUČNA KONFERENCIJA: CRNOGORSKA 1918.
percepcija i savremena reinterpretacija, Nikšić,
19. novembar 2018. godine

Milan SCEKIC
University of Montenegro, Faculty of Philosophy, Danila Bojovića bb,
Nikšić, Montenegro
e-mail: milans@ucg.ac.me

Centar za Geopolitiku, u saradnji sa Filozofskim fakultetom Univerziteta Crne Gore, organizovao je naučnu konferenciju: „**Crnogorska 1918.** – percepcija i savremena reinterpretacija“.

Kako je navedeno i u samom pozivu za konferenciju, Crnogorska 1918. predstavlja jednu od ključnih godina za razumijevanje savremenog crnogorskog identiteta. To je godina u kojoj se ostvaruju rezultati političkih procesa započetih u drugoj polovini 19. vijeka, godina okončanja Prvog svjetskog rata i nestanka crnogorske države. Sa druge strane, 1918. možemo uzeti i kao početnu godinu oblikovanja jednog novog, savremenog identiteta Crne Gore. Organizatori skupa, pošli su od početne teze da je crnogorska historiografija pružila temeljna znanja o najznačajnijim pitanjima koje objedinjuje 1918. godina, zbog čega je potrebno savremeno preispitivanje Crnogorske 1918. godine. Dodatni razlog za takav istraživački fokus je činjenica da u javnom diskursu, Crnogorska 1918. godina nije više istorijski događaj, već jedna vrsta političke platforme u kojoj su istorijska saznanja samo okvir za djelovanje političkih aktivnosti. Stoga je osnovni cilj naučne konferencije bio utvrđivanje dominantnih interpretacija istorijskih događaja koje objedinjava 1918. godine i način njihovog savremenog predstavljanja.

Jedan od učesnika, dr Dragutin Papović je izlagao je na temu: „Podgorička skupština i crnogorske revolucije“. Papović je tom prilikom istakao da je Podgorička skupština 1918. godine bila prva revolucija u crnogorskoj istoriji, nakon čega su se u Crnoj Gori XX vijeku odigrale još tri revolucije: 1945, 1989. i 1997/98. godine. „Vlada Srbije je organizovala Podgoričku skupštinu kako bi ostvarila državno-nacionalni program i za to je iskoristila srpski nacionalizam u Crnoj Gori. Zato Podgoričku skupštinu možemo preciznije definisati kao srpsku nacionalnu revoluciju u Crnoj Gori.“ Referat profesora Fakulteta političkih nauka u Podgorici dr Nebojše Čagorovića bio je posvećen „Narativu o stvaranju Jugoslavije nakon 1945. godine“, dok je prof. dr Živka Andrijaševića sa Filozofskog fakulteta u Nikšiću izlagao na temu: „1918 – 2018. – krug istorije“.

U svom saopštenju profesor Andrijašević je istakao da je 1918. Crna Gora bila podijeljena i da se ni malo slučajno ne dešava to što danas prepoznajemo 1918. kao godinu koja na nam se ponavlja. „Crnogorska 1918. godina je jedna sasvim nova pojava u istoriji Crne Gore, nesavrnjiva sa bilo čime prije. Godina raskola u čijoj je osnovi ideologija.“ Govoreći o odnosu crnogorskih historiografije prema okončanju

Prvog svjetskog rata i Podgoričkoj skupštini, Andrijašević je kazao da su očekivanja bila da će ovi događaji biti zgodan povod za njihovo preispitivanje, ali da se ništa od toga nije desilo. Naprotiv. „Pokazalo se da crnogorska historiografija nema dovoljan broj kvalifikovanih ljudi ni za naučni skup o Prvom svjetskom ratu, niti za skup o crnogorskom antifašizmu, niti za skup o identitetu, pa ni za naučni skup o 1918. godini.“ Kada su naučne institucije u pitanju, Andrijašević je saopštio da je nedopustivo da najstarija naučna institucija u Crnoj Gori, Istorijski institut Crne Gore, ne kaže jednu jedinu riječ o ovom jubileju. „Naša najstarija naučna institucija – Istorijski institut Crne Gore – o 1918. nije izrekla ni riječ. Ali, oni koji uvijek ćute – bilo da je riječ o antifašizmu, odbrani ideje državne nezavisnosti ili kritici zločina srpskog nacionalizma, nijesu ni u čemu bili uskraćeni od države koja kaže da počiva na ideji antifašizma i crnogorskoj državotvornoj tradiciji. Uostalom, čime je i na koji način država obilježila godišnjicu završetka Prvog svjetskog rata i nasilno ukidanje naše državne nezavisnosti“, kazao je Andrijašević.

Mr Milan Ščekić izlagao je na temu „Savremena srpska historiografija i 1918. godina“. Analizirajući odnos srpske historiografije prema „crnogorskoj 1918.“, Ščekić

je kazao da je u Srbiji posljednjih godina objavljeno desetina knjiga o Prvom svjetskom ratu, ali kada je u pitanju učešće Crne Gore u ovom svjetskom sukobu „više od par stranica rijetko je koji srpski historičar posvetio učešću Crne Gore u Prvom svjetskom ratu. Kada su na ovako marginalan način tretirali rat, onda ne treba da čudi što crnogorska 1918. godina maltene i ne postoji u njihovim djelima. Da nije bilo Podgoričke skupštine i ujedinjenja sa Srbijom sumnjamo da bi srpski historičari o ovoj godini napisali jednu jedinu riječ“, kazao je Šćekić.

Mr Ivan Tepavčević govorio je na temu „Dimo Vujović o crnogorskoj 1918. godini“. Nakon što je saopštio u kakvom stanju je Crna Gora dočekala Prvi svjetski rat i dao kratak osvrt na najvažnije događaje koji su obilježili njeno učešće u ovom svjetskom sukobu, Tepavčević je kazao da je Crna Gora na kraju rata odlukom saveznika nestala sa političke karte Evrope. „Crna Gora je nestala voljom svojih saveznika i njihovim zauzimanjem za srpske nacionalne ciljeve, pod plaštom jugoslovenskog ujedinjenja. Sve ono što se kasnije dešavalo, bilo je samo izvođenje radova na već trasiranom putu nestanka crnogorske države.“ U nastavku izlaganja Tepavčević je saopštio da se od crnogorskih historičara problematikom nestanka cr-

nogorske države 1918. najstudioznije Dimitrije Dimo Vujović, koji je više decenija posvetio istraživanjima događaja koji su doveli do nestanka Crne Gore, o čemu je objavio nekoliko dragocjenih knjiga i veliki broj naučnih članaka.

Doc. dr. Jasmina Nikčević izlagala je na temu „Crna Gora u francuskoj književnosti, prije i poslije 1918. godine“, dok je dr Adnan Prekić predstavio saopštenjem „Između istorije i politike, 1918. godina u crnogorskom javnom diskursu“. Na početku izlaganja Prekić je apostrofirao da je „crnogorska 1918. izmještena iz sfere nauke i akademizma“, „da su istorijske činjenice i procesi ostali u drugom planu“, te da je nakon stotinu godina od okončanja Prvog svjetskog rata „mnogo važnije na koji način prezentujete argumente od onoga da li ti vaši argumenti uopšte imaju neko utemeljenje“. U tom smislu Prekić je ukazao da će osnovni cilj njegovog saopštenja biti „pokušaj da se početna hipoteza o izmještanju ove teme iz istorijskog konteksta i njena zloupotreba u javnom diskursu potvrdi konkretnim podacima“. Analizirajući koliko je tema Podgoričke skupštine bila zastupljena u četiri crnogorska dnevna lista („Pobjeda“, „Vijesti“, „Dan“, „Dnevne novine“), u vremenskom intervalu od 1. januara do 31. oktobra 2018. godine, Prekić je saopštio da je Podgo-

rička skupština bila „jako frekventna tema u crnogorskim štampanim medijima. Za prvih deset mjeseci 2018. godine, u četiri štampana medija objavljeno je 208 novinskih tekstova. U prosjeku, svaka četiri dana pojavljivala su se tri teksta sa ovom temom. Ono što je takođe važno je način njihove prezentacije. Od 208 tekstova, čak njih 55 objavljeno je i na naslovnici štampanih medija“, što govori da je svaki peti dan naslovna strana nekog dnevnog štampanog medija bila posvećena Podgoričkoj skupštini, kazao je Prekić. Za 10 mjeseci ubjedljivo najviše tekstova o Podgoričkoj skupštini objavio je dnevni list „Pobjeda“ (89), nakon koje su najviše o ovoj temi pisale „Dnevne novine“ (47) i „Dan“ (43), dok su „Vijesti“ najmanje o ovom događaju pisale – 29 puta.

Mr Janko Ljumović sa Fakulteta dramskih umjetnosti na Cetinju govorio je na temu „Crnogorska 1918. u polju umjetničke produkcije: Incidenti, artefakti i kultura“, dok je naziv saopštenja direktora Crnogorske kinoteke Andra Martinovića glasilo: „Istorija i film: krunski svjedok“.

Ovom naučnom konferencijom Filozofski fakultet u Nikšiću i Centar za geopolitiku obilježili su jubilej stotinu godina od završetka Prvog svjetskog rata i nestanka crnogorske države. Time je nastavljena dobra praksa, koja se godinama unazad baštine Filozofski fakultet u Nikšiću i Centar za geopolitiku, obilježavajući važne datume crnogorske istorije.